

Mokslo žinios – apie naujausius pasaulio farmacijos mokslo ir praktikos pasiekimus

Ona Ragažinskienė^{1, 5}, Jurgita Daukšienė^{2, 5}, Liudas Ivanauskas², Birutė Varanavičienė³, Arvydas Vengalis⁴

¹ Vytauto Didžiojo universitetas, ² Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, ³ LSMU ligoninės Kauno klinikos vaistinė, ⁴UAB „Kretingos vaistinė“, ⁵ Kauno kolegija

2015 metų rugsėjo 29–spalio 4 dienomis Diuseldorfe (Vokietija) vyko Tarptautinės farmacijos federacijos (angl. FIP – International Pharmaceutical Federation) organizuotas 75 Pasaulinis farmacijos ir farmacijos mokslo kongresas (75th FIP World Congress of Pharmacy and Pharmaceutical Sciences 2015). Šio kongreso šūkis – „Better practice – Science based, evidence driven“ sukvieta daugiau kaip 3000 vaistinininkų praktikų, mokslininkų ir akademinės bendruomenės narių bei farmacijos pramonės atstovų iš 120 pasaulio šalių, kur buvo pasidalyta geros farmacijos praktikos patirtimi bei aiškintasi, kaip pagerinti kasdienę farmacijos specialistų darbo praktiką, pasinaudojant naujausiais mokslo pasiekimais. Džiugu paminėti, kad 2014 metais Bankoke vykusiame kongrese Tarptautinės farmacijos federacijos Prezidentė išrinkta moteris – dr. Carmen Peña. 2015 metais Diuseldorfe Lietuvos farmacijos sąjungos susitikimo su FIP vadovybe metu buvo patvirtinta, kad BaltPharm forume 2016, kuris vyks 2016 m. balandžio 15–16 d. Lietuvoje, pagrindinius pranešimus skaitys FIP Prezidentė dr. Carmen Peña ir FIP generalinis sekretorius ponas Luc Besançon.

Kongreso plenariniame posėdyje FIP Prezidentė dr. Carmen Peña išryškino pagrindinę kryptį – „Vaistinininkai – Jūsų partneriai sveikatos apsaugoje“, pažymėdama, kad gyventojai turi gauti vaistus iš vaistinininko rankų. Taip esą bus užtikrinta ne tik vaistų kokybė, bet ir racionalus jų vartojimas. Kaip žinia, pasaulyje kasdien trys milijonai vaistinininkų ir farmacijos mokslininkų bendrauja su pacientais, kitais sveikatinimo sistemos darbuotojais bei politikais, siekdami įgyvendinti geresnės sveikatos viziją.

Kongrese akcentuota, jog vaistinininkų ir pacientų partnerystė apima geriausias farmacinės paslaugas kiekvienam gyventojui ir visuomenei plačiąja prasme. Atsakingas sveikatinimo paslaugų teikimas pacientams kyla ir iš Vaistinininkų priesaikos modelio (kurį 2014 metais patvirtino Tarptautinė farmacijos federacija pasauliniame kongrese, vykusiame Tailando sostinėje Bankoke), šiais metais Diu-

seldorfe priimto visų FIP kongreso dalyvių plenarinio posėdžio metu.

Pagrindinės kongreso tematikos

Per šešias dienas (tiek truko Kongresas) buvo organizuota per 40 įvairių forumų ir simpoziumų, aprėpiančių naujausias farmacijos mokslo ir praktikos pasiekimų kryptis. Iš jų paminėtina:

- Visuomenės vaistinė (Community Pharmacy);
- VI pasaulinis farmacijos dekanų forumas: mokslo ir praktikos integracija į vaistines ir farmacijos mokslą (6th AIM Global Deans Forum: Integrating science and practice into pharmacy/pharmaceutical education);
- Pasaulinis farmakoteknikų simpoziumas (Global FIP Pharmacy Technicians Symposium);
- Informacija apie sveikatą ir vaistus (Health and Medicines Information);

- Ligoninės vaistinė (Hospital Pharmacy);
- Pramoninė farmacija (Industrial Pharmacy);
- Karo ir skubiosios pagalbos farmacija (Military and Emergency Pharmacy);
- Farmacijos mokslai (Pharmaceutical Sciences);
- Farmacijos studijų ir akademinė farmacija (Pharmacy Education & Academic Pharmacy);
- Farmacijos politika, reguliavimas, socialinė bei administracinė farmacija (Policy, Regulation and Social & Administrative Pharmacy).

Kongrese buvo pateikta daug pranešimų farmacijos mokslo ir praktikos aktualijų tematika, iš kurių ypač brandūs, išskirtini buvo šie: „Įrodymais pagrįsta praktika“ – analizuota, kaip tinkamai interpretuoti ir atrinkti, pritaikyti konkrečioms problemoms spręsti naujausių mokslinių tyrimų rezultatus; „Saugus vaistų vartojimas“ –

Lietuvos Respublikos vaistinininkų praktikų, mokslininkų, verslininkų, studentų ir akademinės bendruomenės 25 narių delegacija, vadovaujama Lietuvos farmacijos sąjungos prezidento prof. habil. dr. E. Tarasevičiaus (centre), tarptautinės farmacijos federacijos (FIP) organizuotame 75 Pasauliniame farmacijos ir farmacijos mokslo kongrese Diuseldorfe, Vokietija, 2015

ypatingas dėmesys skirtas klaidų prevencijai medicinoje, diskutuota dėl geros pacientų saugos praktikos sklaidos; „Tinkamas informacijos pacientams pateikimas“ – analizuota, kaip išvengti vertimo klaidų adaptuojant pacientams svarbią informaciją; „Farmacijos specialistų rengimo klausimai“ – išanalizuotos ir pristatytos pasaulio farmacijos specialistų poreikio ir rengimo tendencijos; „Naujausios vaistų gamybos ir tyrimo technologijos“ – mokslininkai ir praktikai pristatė naujienas vaistų kūrimo srityje, atskleidė vaistų sudėties bei formos įtaką pasisavinimui, vyko diskusija dėl erdvinio vaistų formų spausdinimo perspektyvų (3D); „Individualizuotas dozavimas“ – pristatyta JAV ir Japonijos patirtis farmakogenomikos testų, kurie padeda prognozuoti atskiriems asmenims tinkančias vaistų dozes, naudojimo galimybes ir perspektyvas; „Studijų kokybė“ – vyko plati diskusija, kaip paruošti ir užtikrinti farmacijos studijų programų kokybę; „Informacinės duomenų bazės“ – pristatyta JAV, Australijos ir Portugalijos farmacijos mokslo inovacijų patirtis skatinant farmacijos specialistus naudoti naujausiuose moksliniuose straipsniuose skelbiamus duomenis; „Įrodymais pagrįsta praktika“ – kaip išugdyti ir skatinti įgūdžius, adaptuoti naujausius mokslinius duomenis kasdienėje praktikoje; „Specializacija farmacijoje“ – pastaruoju metu

daug dėmesio susilaukė farmacijos specialistų darbo ypatumai nišinėse srityse – kariuomenėje, ligininės laboratorijose ir kitur; „Vaistų ir maisto sąveikos ypatumai“ – Jungtinės Karalystės, Australijos, JAV mokslininkai pristatė naujausius mokslinių tyrimų duomenis apie vaistų ir maisto suderinamumą bei nesuderinamumą, atkreiptas dėmesys, kuo pacientui yra svarbi informacija, kaip derinti maisto ir vaistų vartojimą ir kokias pasekmes gali sukelti šių rekomendacijų nesilaikymas; „Vaistų poveikis aplinkai“ – iškelta netinkamo vaistų utilizavimo problema, kuri glaudžiai susijusi su žala ekologinėms sistemoms bei ekologinėmis katastrofomis; „Tinkamas atlyginimas už suteiktas farmacinės paslaugas“ – 2014 metais vykusiame FIP kongrese sudaryta darbo grupė pristatė skirtingose šalyse vienerius metus vykdyto tyrimo apie atlyginimą už suteikiamas farmacinės paslaugas praktiką; „Bendradarbiavimas su kitais sveikatos priežiūros specialistais“ – vyko plati diskusija, kaip skatinti, išlaikyti ir tobulinti bendradarbiavimą tarp įvairių sričių sveikatos priežiūros specialistų; „Farmacijos specialistų patirtis skatinant sveiką gyvenimą“ – pristatyta PSO, Japonijos, Danijos ir Australijos patirtis įgyvendinant visuomenės vaistinių/nacionalinių organizacijų vykdomus sveikos gyvensenos skatinimo projektus;

„Farmacijos specialistų vaidmuo humanitarinėse misijose“ – pasidalyta organizacijos „Vaistininkai be sienų“ narių patirtimi padedant stichinių nelaimių aukoms.

Simpoziumo „Complementary and herbal medicines: from laboratory to community“ pranešimų medžiaga

Pranešėjas iš Šveicarijos Nenad Kostanjsek paskaitoje *Compilation of a new chapter of ICD-11 for traditional medicines performed in China, Japan and Korea* pristatė naują ICD-11 PSO ligų klasifikaciją.

Pranešėja A. Corbett (JAV) paskaitoje *Integrative medicine practise* pažymėjo, kad dabar JAV pagal PSO siūlomą strategiją *Traditional medicine strategy 2014–2023* rekomenduojama suderinti integruotą mediciną ir visuotinai pripažintas medicinos normas. Nuo 1991 metų vykdomos sveikatos priežiūros ir sveikatinimo specialistų apklausos liudija, jog sveikatos priežiūros ir sveikatinimo specialistai vis labiau linkę sau ir savo pacientams rekomenduoti integruotos medicinos priemones, tarp jų ir tokias plačiai taikomas terapijas, kaip fitoterapija, homeopatija, maisto papildai bei reiki/ajurvedos ar kinų medicinos metodikos. Būtent šių terapijų skyrimas kartu ir vadinamas „integruota medicina“, padedančia pasiekti geriausių gydymo rezultatų.

Pranešėjas iš Malaizijos I. Juntanas paskaitoje *Complementary and alternative medicines from the Far East and their role in modern medicine* pristatė siūlomą integruotos medicinos klasifikaciją ir pažymėjo, kad vaistinėms Malaizijoje yra pripažįstami integruotos medicinos ekspertai, su kuriais konsultuojasi pacientai, priimdami gydymosi sprendimus.

Pietų Afrikos Respublikos atstovė S. Van Dyk paskaitoje *Tradicional medicines in African countries and their use with modern medicine* pažymėjo, kad vietiniai liaudies medicinos žinovai sėkmingai stabdo pasaulyje vienos pavojingiausių ligų – AIDS eigą, tai įrodydami moksliniais tyrimais.

Vaistininkų praktikų mokslinės diskusijos

Kongreso dalyviai diskusijose nagrinėjo organizacinę darbą ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse, aiškinosi, kokias funkcijas atlieka farmacijos specialistai ligoninės vaistinėse. Daugelyje Europos šalių bei JAV vaistininkas kartu su gydytoju ir slaugytoja sudaro komandą – savo kompetencijos ribose paciento gydymo klausimus sprendžia kartu. Be klinikinio vaistininko veiklos sunkiai įsivaizduojamas daugelio Vakarų Europos šalių ligoninių darbas.

Olandijoje svarbią vietą ligoninės vaistinės darbe užima ir vaistininko padėjėjai (farmakoteknikai). Jų šioje šalyje yra daugiau nei vaistininkų. Farmakoteknikas, išklausęs specialius kursus, gali teirautis pacientų arba jų artimųjų, kokius vaistus, maisto papildus ir vaistažolių mišinius ligonis vartojo ambulatoriškai. Pagal šią apklausą ir išrašytų kompensuojamųjų vaistų receptų duomenis parengiamas išsamus ambulatorinio medikamentinio gydymo aprašas, kuris palyginamas su stacionare skirtais vaistais ir pateikiamas ligonį gydančiam gydytojui. Vaistininko funkcijos yra koordinuoti šią veiklą. Vaistininkas ekspertas konsultuoja farmakotekniką sudėtingose situacijose, gydančiam gydytojui išreiškia savo nuomonę dėl vaistų keitimo arba jų atsisakymo.

Taigi užsienio šalyse abiejų kvalifikacijų farmacijos specialistai – vaistinėms ir vaistininkų padėjė-

LFS prezidento prof. habil. dr. E. Tarasevičiaus su FIP Prezidente dr. C. Peña aptariamas 2016 m. pavasarį Lietuvoje vyksiantis BaltFarm forumas, į kurį FIP Prezidentė maloniai sutiko atvykti

jai – užima svarbią vietą tiek visuomenės, tiek ligoninės vaistinių darbe, tuo tarpu Lietuvoje ši problema dar neišspręsta, kol kas apie tai tik diskutuojama.

Naujausi farmacijos praktikos pasiekimai parodoje „Expopharm 2015“

Nuo rugsėjo 30 iki spalio 3 dienos Diuseldorfe vyko ir tarptautinė paroda „Expopharm 2015“. Tai didžiausia paroda Europoje, joje dalyvavo 27 tūkst. lankytojų. Parodoje buvo eksponuojami gaminiai bei pateikiama labai plati informacija ne tik apie vaistų gamybos vaistinėje bei vaistų pramonės naujoves, bet ir apie maisto papildus, pacientų slaugos ir kitas alternatyviosios medicinos bei gydomosios kosmetikos priemones. Nors paroda buvo labiau orientuota į visuomenės vaistinių poreikius, šiandienėje informacijos gausoje darbu aktualių naujų technologijų ir įrengimų galėjo rasti ir ligoninių vaistinėms. Pavyzdžiui, minkštų vaistų formų gamybai naudojamos naujos kartos maišyklės, kurios labai palengvina farmacijos specialistų darbą, didina našumą, ypač jei ligoninėje yra odos ligų skyriai ir vaistinėje gaminami dideli tepalų bei linimentų kiekiai.

Pastaraisiais metais Vakarų ir Vidurio Europos šalyse didelis dėmesys skiriamas onkologinėms ligomis sergančių pacientų gydymui skirtų medikamentų paruošimo sąlygoms, užtikrinant vaisto aseptiškumą, dozės tikslumą ir farmacijos specialisto, atlikusio preparato skiedimą, saugumą. Parodoje buvo eksponuojama automatizuota

sumaišymo sistema, skirta toksiškiems vaistams, tarp jų ir chemoterapiniams preparatams, skiesti. Lietuvoje šie vaistai ruošiami onkologijos skyrių procedūriniuose kabinetuose. Dabar Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikų vaistinėje įrengiamos reikalavimus atitinkančios patalpos.

Dar viena naujovė – automatizuotos tablečių ir kapsulių fasavimo linijos, kurios naudojamos vaistinėje ruošiant vaisto vienkartinės dozes (unidose) konkrečiam stacionare besigydančiam pacientui. Tai sumažina klaidų galimybę skiriant vaistinį preparatą ligoniui. Ši kapsulių fasavimo linija sudaro galimybę vaistinius preparatus supakuoti į mažus, užsandarintus pakelius (atskirai kiekvieną tabletę), ant pakuotės užrašant vaisto pavadinimą, dozuotę, formą, seriją, o ant nuimamo lipduko atspausdinant brūkšninį kodą. Farmacijos specialistas surenka paskirtus vaistus, sukomplektuoja pagal vartojimo laiką (ryto, pietų ir vakaro dozės), o skyriuje slaugytoja, paduodama pacientui paskirtus vaistus, brūkšninių kodų skaitikliu nuskenuoja duomenis apie suvartotus vaistus ir įveda juos į elektroninę ligos istoriją. Nuo pakuotės nuimtas lipdukas su vaisto brūkšniniu kodu įkljuojamas į paskyrimo lapą. Taip užtikrinamas vaisto atsekamumas nuo gamintojo iki paciento ir išvengiama galimų slaugytojos klaidų, surenkant paskirtus vaistus, be to, užtikrinamas pacientų saugumas vaistų vartosenos aspektu. Kilus neaiškumų, pagal brūkšninius kodus, esančius paskyrimo lapuose, galima tiksliai nustatyti, kurie vaistai buvo suvartoti.